

CUVINTE DE ORIGINE RUSĂ ÎN OPERA LUI ION CREANGĂ

DE

ION MOISE

STUDENT LA FACULTATEA DE FILOLOGIE DIN LENINGRAD

Citind opera marelui scriitor moldovean Ion Creangă, luăm cunoștință de întrebuințarea frecventă a unor cuvinte de origine rusă, a căror cunoaștere socotim că este foarte prețioasă pentru studiul legăturilor de limbă româno-ruse.

Astfel întâlnim în opera lui Creangă următoarele cuvinte de origine rusă:

— *ahotnică*, provenind din охотник, păstrează același sens « dornic de a îndeplini ceva », « amator de . . . »

« Doamne, măi femeie, Doamne, multă mințe-ți mai trebuie, zicea tata, văzând-o așa de ahotnică pentru mine » (Amintiri din copilărie, Bibl. pentru toți, 1952, p. 14).

— *deavolna*, din довољно, de asemenea păstrează același sens al adverbului de cantitate « destul ».

« Slănină și făină în pod este deavolna » (op. cit., p. 30).

— *cociorvă*, din кочерга « vătrai ».

« Unde nu se ia hapsâna de nevasta lui Vasile Aniței, cu cociorva aprinsă după noi; căci tocmai atunci trăgea focul, să deie colacii în cuptor » (op. cit., p. 34).

— *jordie*, în limba rusă жердь. E curios faptul că în limba rusă veche acest cuvânt se mai întâlnește și sub forma жердьє, care e mult mai apropiată de forma din limba română. Dacă acest cuvânt a pătruns în limba română din rusa veche, atunci împrumutul lui are o vechime destul de mare (probabil înainte de secolul al XV-lea).

« Și cum eram îngrijit, mă și sileam să fac ce-o face mai degrabă, iaca Mătușa Mărioara, c'o jordie în mână, la tulpina cireșului » (op. cit., p. 37).

— *a o pașli* — cuvânt deosebit de interesant prin proveniența sa. Provine din timpul trecut, numărul plural al verbului пойти, adică din пошли (fonetic: pașli) « au plecat », care în limba rusă vorbită se întrebuințează foarte des, dat fiind că îndeplinește și rolul imperativului (пошли! « să mergem! »;

ПОШЛИ ВОН! «ieșiți afară!»). În limba română acest cuvânt capătă o nuanță deosebită: «a fugi, a o întinde».

«Ba că chiar, că era să ne dăruiești cu milă și cu daruri împărătești, dacă nu te vedeam când ai pașlit-o, farmazoană ce ești» (Harap Alb, Ed. Tineretului, 1952, p. 70).

— *motocel*, provine din cuvântul МОТОК «ghem». În limba română, întrebuițându-se mai mult în forma de diminutiv, acest cuvânt a căpătat sensul de «ciucure».

«La stâlpul hornului unde lega mama o șfară cu motocei la capăt, de crăpau mâțele jucându-se cu ei» (Amintiri, pag. 27).

— *ciubote*, din ЧОБОТЫ «cizme țărănești».

«De jucam până asudau poștelele și ne săreau talpele dela ciubote cu călcăie cu tot» (op. cit., pag. 59).

— *covrig*, din КОВРИГА «pâine de casă». În limba română cuvântul și-a schimbat genul, trecând dela feminin la masculin, și sensul. La Creangă întâlnim verbul *a se covrigi*, format în limba română.

«După ce ne-am pus de bine de rău gura la cale, ne-am covrigit împrejurul focului» (op. cit., p. 26).

— *holercă*, din ГОРЕЛКА «specie de rachiu».

S'a apucat de chilit la țuică și holercă.

Acest cuvânt datează în limba română încă din secolul al XVI-lea, când îl întâlnim în Scrisoarea din Bender-Tighina (R. Piotrovski, Despre influența limbii ruse asupra limbii moldovenești, «Octombrie» nr. 2, martie — aprilie, Chișinău). Piotrovski socotește că *holercă* e cuvânt de origine rusă, dar e mai probabil că de origine ucraineană (горилка), deoarece *g* faringial ucrainean e mai aproape de *h* decât *g* exploziv rusesc.

— *sorcovăț*, monedă (nu-i cunosc valoarea). E foarte posibil ca acest cuvânt să provină din СОРОК (patruzeci), numeral care sub această formă există numai în limba rusă.

«Lui dascălul Vasile a Vasilcăi plăteau numai câte un sorcovăț pe lună» (op. cit., p. 76).

Legăturile de limbă româno-ruse, desigur, sânt mult mai accentuate în dialectul moldovenesc, aceasta deoarece relațiile economice, culturale și politice cu Rusia au fost mult mai strânse și mai intense în Moldova decât în Muntenia. Dar multe cuvinte de origine rusă au pătruns prin intermediul dialectului moldovenesc și în celelalte dialecte ale limbii române. În cazul de față e vorba de cuvântul *covrig*, *jordie* (se întâlnește și sub forma *jordie* și *joardă*) și *holercă*, care au circulație și în Muntenia și în Transilvania.

Din cuvintele de origine rusă întâlnite în opera lui Creangă, mai importante sunt *covrig* și *ciubotă*, care s'au înrădăcinat în limba română și formează familii de cuvinte.

Majoritatea cuvintelor de proveniență rusă din scrierile lui Creangă aparțin vocabularului casnic țărănesc (de ex. *cociorvă*, *motocel*, *ciubotă*, *holercă*,

jordie). Astfel, ele sunt mărturia unor legături strânse, a unui contact puternic care a existat întotdeauna între poporul român și rus. Despre acest contact vorbesc și cuvinte ca *taburel* (în rusește *табурет*), *oghial* (*одеяло*), *mojic* (*мужик*), *niznai* (*не знаю*), care se întrebuițează numai în expresia «a face pe niznaiul», *pitac* (*пятак*, fonetic: *pitak*), expresia *a sta smirună* (*стоять смирно* «a sta în poziție de drepti»). Cuvintele și expresiile de acest gen ne dovedesc că în afară de legăturile oficiale dintre Principatele Române și Rusia au mai existat și legături neoficiale strânse, realizate direct de masele de jos, legături care se reflectă și în limbă. Se știe că relațiile româno-ruse, formate și cristalizate de-a-lungul veacurilor, s'au întărit mai mult în secolele XVII—XIX.

Astfel de cuvinte au pătruns în limba română pe cale orală, spre deosebire de cuvintele care au intrat pe calea scrisului și care se întâlnesc într'o cantitate destul de mare la cronicarii moldoveni.

Din cele expuse până acum, putem trage o concluzie: în afară de influența rusă actuală, de influența rusă din trecut, care a pătruns pe calea scrisului, și de neologismele care au intrat în limba noastră din alte limbi europene prin intermediul limbii ruse, mai există domeniul limbii populare, unde de asemenea se manifestă această influență. Din păcate, acest domeniu nu e studiat aproape deloc, deși ar fi de un real folos în cunoașterea completă a problemei influenței ruse în limba română.

× În studiul acestei probleme, deosebit de actuale, trebuie să se pornească dela teoria stalinistă despre limbă. În această privință, o importanță deosebită o are teza lui I. V. Stalin despre caracterul schimbător al vocabularului și, despre caracterul relativ stabil al fondului principal de cuvinte.

Influența rusă a jucat și, mai ales acum, joacă un rol important în dezvoltarea limbii noastre, contribuind la îmbogățirea și varietatea mijloacelor ei de exprimare.

